

บทที่ 1

บทนำ

ความสำคัญและที่มาของปัญหา

เยาวชนเป็นความหวังและอนาคตของชาติ เพราะจะเติบโตเป็นผู้ใหญ่รับผิดชอบต่อครอบครัว สังคม และประเทศชาติ คุณภาพของเยาวชนจึงมีความสำคัญอย่างยิ่ง ทว่าในปัจจุบันพฤติกรรมของเยาวชนไทยมีปัญหาที่น่าห่วงใยหลายประการเช่น

- การใช้ความรุนแรงในการแก้ปัญหา ดังที่ปรากฏเป็นข่าวอยู่เนืองๆว่า มีการรับน้องใหม่รุนแรงถึงชีวิต การทำร้ายกันระหว่างนักศึกษาต่างสถาบัน การตบตีกันระหว่างนักศึกษาคณะ การทำร้ายคู่รักถึงชีวิต เมื่อถูกปฏิเสธความรักหรือขอแยกทาง ถึงขนาดใช้น้ำมันรดตัวคนรัก จุดไฟเผาทั้งเป็น หรือทำร้ายตัวเองถึงชีวิตด้วยการยิงตัวตายผ่านอินเทอร์เน็ตเพื่อให้คนรักดู หรือการฆ่าตัวตายเมื่อถูกขังใจหรือไม่สมหวัง เป็นต้น

- ปัญหาการก่ออาชญากรรม ปล้น ฆ่า ชิงทรัพย์ เพราะอยากได้เงินมาซื้อของราคาแพงหรือเที่ยวเตร่ รวมทั้งการหลอกลวงกันทางอินเทอร์เน็ต หรือสังคมออนไลน์

- การประพฤติดีริทางเพศอย่างไร้ขีดจำกัด การมั่วสุมทางเพศ การสำส่อน การเป็นคู่อุปถัมภ์ และการขายบริการทางเพศ ซึ่งเป็นต้นเหตุของโรคเอดส์ที่เพิ่มขึ้น ปัญหาการทำแท้ง ฯลฯ

- ปัญหาการใช้สารเสพติดทั้งบุหรี่ สุรา ยาบ้า ยาไอซ์ ซึ่งทวีความรุนแรง ทั้งผู้ขายและผู้เสพ

- ปัญหาการหลงในสังคมที่เป็นเกินจริง (hyperreality society) สภาพสังคมในยุคโลกาภิวัตน์ที่ข้อมูลข่าวสาร การโฆษณาชวนเชื่อมีพลังดึงดูดผู้บริโภคให้คล้อยตามได้ง่าย ทำให้เยาวชนตกเป็นเหยื่อการโฆษณาชวนเชื่อของสังคมวัตถุนิยมและบริโภคนิยม เกิดความอยากได้ของใช้ราคาแพงเพื่อแสดงฐานะและรสนิยม หรือเอาอย่างดารานักร้องนักแสดง หลงใหลความสนุกสนาน การเที่ยวเตร่ การแต่งตัวตามแฟชั่น การเป็นแฟนคลับของดารา เป็นต้น

- ปัญหาความหลงอยู่ในสังคมเสมือนจริงหรือสังคมออนไลน์ (social network) การหลงอยู่ในโลกไซเบอร์ การสื่อสารในสังคมออนไลน์ ทำให้เพื่อนและหลงอยู่ในโลกสมมติที่จะเป็นใครหรือพูดอะไรก็ได้ทั้งจริงและเท็จ เป็นทั้งผู้หลอกลวง และผู้ถูกหลอกลวง การคิดเกมส์ เป็นการเสียเวลาของชีวิตในช่วงสำคัญซึ่งเป็นวัยที่ต้องศึกษาหาความรู้

ปัญหาพฤติกรรมดังกล่าว เมื่อมองในแง่ของกระบวนทัศน์ จะพบว่า วิวัฒนาการของกระบวนทัศน์ของมนุษย์แต่ละยุคมีความเกี่ยวข้องกับปัญหาดังต่อไปนี้

กระบวนทัศน์ (paradigm) เป็นความเชื่อพื้นฐานที่มีอยู่ในจิตใจของมนุษย์ ซึ่งเป็นต้นเหตุที่ทำให้เกิดพฤติกรรมต่างๆ ดังที่ กิรติ บุญเจือ (2545, หน้า 13-24) กล่าวไว้ สรุปความได้ดังนี้

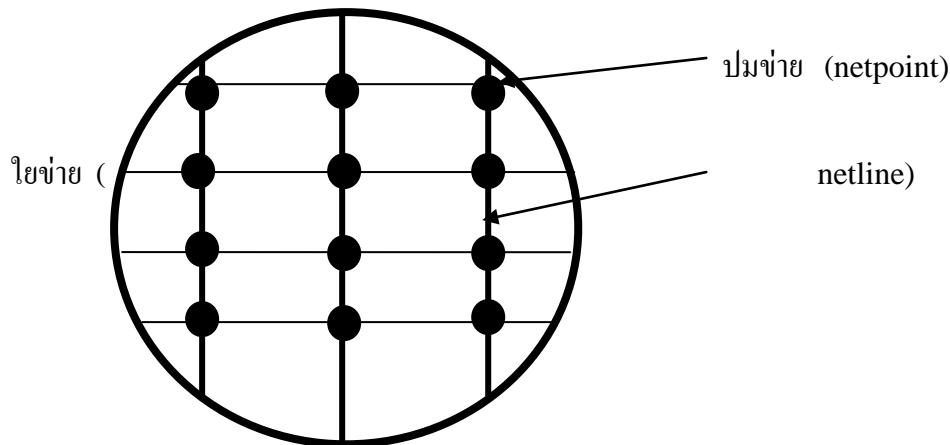
กระบวนทัศน์ แบ่งเป็น 5 กลุ่ม คือ

1. กระบวนทัศน์ดึกดำบรรพ์ (primitive paradigm) เป็นกระบวนทัศน์ที่เกิดขึ้นกับมนุษย์ดึกดำบรรพ์ เมื่อประมาณ 1-2 ล้านปีมาแล้วซึ่งเชื่อว่าปรากฏการณ์ธรรมชาติเกิดจากอำนาจลึกลับบันดาลให้เป็นไป จึงพยายามหาวิธีบวงสรวงบูชาให้สิ่งศักดิ์สิทธิ์พึงพอใจ และบันดาลโชคลาภให้ตนสิ่งศักดิ์สิทธิ์อาจจะเทพเจ้า วิญญาณที่แฝงอยู่ตามสถานที่ต่างๆ เช่น ต้นไม้ หรือภูเขา ดวงดาว จอมปลวกขนาดใหญ่ ฯลฯ ซึ่งแม้ในปัจจุบันก็ยังพบคนที่มีกระบวนทัศน์นี้ปะปนอยู่ในสังคม

2. กระบวนทัศน์โบราณ (ancient paradigm) เชื่อว่าธรรมชาติมีกฎเกณฑ์ของตนเองในการดำรงอยู่และเป็นไป ในหมู่ชาวกรีกมีหลักฐานว่า เธลีส (Thales, ก่อน ค.ศ.640-545) เป็นคนแรกที่คิดว่าโลกมีกฎเกณฑ์ ในชมพูทวีปพระพุทธเจ้าเป็นบุคคลแรกที่ทรงสอนหลักธรรมที่แสดงธรรมชาติของชีวิตและสรรพสิ่งอย่างลึกซึ้ง ซึ่งชาวพุทธในสมัยพุทธกาลได้ปฏิบัติตามคำสอนของพระพุทธองค์จนสามารถเห็นแจ้งด้วยจิตมากกว่าการทำบุญด้วยวัตถุ หรือการสร้างศาสนสถานต่างๆ

3. กระบวนทัศน์ยุคกลาง (medieval paradigm) ยุคกลางเป็นยุคที่มนุษย์ยังคงมีศรัทธาในศาสนาอย่างมั่นคง กระบวนทัศน์นี้ในยุโรปกลางเกิดขึ้นราว 2000 ปีล่วงมาแล้ว ในราวต้นคริสตศตวรรษ แต่ในตะวันออกพระพุทธศาสนาเกิดขึ้นก่อนราว 500 ปีเศษ และยังคงศรัทธาในพระพุทธศาสนา แต่ยุคนี้เริ่มมีการสร้างศาสนสถานมากขึ้น อิทธิพลของวัตถุเริ่มเข้ามาปะปนในศาสนาต่างๆ

4. กระบวนทัศน์สมัยใหม่ (modern paradigm) ตั้งแต่ประมาณ ค.ศ.1600 เป็นต้นมาวิทยาศาสตร์ได้แยกจากปรัชญามาเป็นวิชาอิสระ ใช้วิธีการทางวิทยาศาสตร์ในการแสวงหาความรู้ และเชื่อมั่นว่า ความรู้ที่ถูกต้องและเป็นที่ยอมรับได้นั้น จะต้องเป็นความรู้ที่ได้มาจากกระบวนการทางวิทยาศาสตร์เท่านั้น ส่วนความรู้หรือความจริงใดๆ ที่ปราศจากข้อมูลที่ยืนยันได้ทางวิทยาศาสตร์ถือว่าผิดและไม่เป็นที่ยอมรับ กระบวนทัศน์นี้มีความเชื่อในลัทธิวจนศูนย์นิยม (logocentrism) ซึ่งเชื่อว่า ความรู้หรือความจริงใดๆ มีเพียงเครือข่ายเดียว ที่สามารถเชื่อมโยงกันได้ และสามารถถ่ายทอดให้ทุกคนรู้ตรงกันได้ด้วยภาษาสากล ความรู้หรือความจริงใดที่อยู่นอกเครือข่ายนี้ถือว่าผิด ดังภาพที่ 1.1

ภาพที่ 1.1 แสดงลักษณะของลัทธิวจนศูนย์นิยม

จากภาพปมข่าย คือ ความรู้ที่เชื่อมโยงเข้าเป็นระบบเดียวกันด้วยใยข่าย คือ ตรรกวิทยา และเชื่อว่าสามารถถ่ายทอดให้ผู้อื่นรู้ตรงกันได้ด้วยภาษาอุดมคติ หรือภาษาสากล

แนวคิดนี้มีอิทธิพลต่อวงการการศึกษาทั่วโลก โดยนักปรัชญากลุ่มหนึ่ง ได้แก่ เดการ์ต (Rene Descartes 1596 -1650) ชาวฝรั่งเศส จอห์น ล็อก (John Locke 1632 – 1704) ชาวอังกฤษ และวอลแตร์ (Voltaire 1694 – 1778) ชาวฝรั่งเศสได้เผยแพร่ความคิดของกลุ่มตนโดยใช้ชื่อว่า ขบวนการพุทธิปัญญา (Enlightenment movement) (เป็นขบวนการที่ไม่มีมีความเกี่ยวข้องกับใดๆ กับพระพุทศาสนาทั้งสิ้น) ขบวนการนี้มีความเชื่อในพลังการเรียนรู้ที่เกิดจากวิธีการวิทยาศาสตร์เชื่อว่าหากช่วยกันส่งเสริมวิธีการวิทยาศาสตร์และการค้นคว้าวิจัยเชิงปริมาณให้กว้างขวางออกไปเรื่อยๆ สักวันหนึ่งมนุษย์จะสามารถสร้างสวรรค์ให้คนในโลกนี้ ไม่ต้องตาย ไม่แก่ ไม่เจ็บป่วย ไม่มีอุบัติเหตุให้พิการ ฯลฯ และในสภาพเช่นนั้น มนุษย์จะสร้างสังคมตามหลักวิทยาศาสตร์ให้ทุกคนพอใจและมีแต่ความสุข (กิริติ บุญเจือ, 2545, หน้า 21-23) ในประเทศไทยได้รับแนวคิดของกลุ่มพุทธิปัญญาการจัดการศึกษามาจนถึงยุคปฏิรูปการศึกษา (2542) ซึ่งมีการเปลี่ยนแปลงแนวคิดในการจัดการศึกษาที่เพิ่ม โอกาสและทางเลือกให้เด็กมากขึ้น แต่กระนั้นก็ตามยังมีอิทธิพลของแนวคิดแบบวจนศูนย์นิยมหลงเหลืออยู่มากในสังคมที่ถูกปลูกฝังให้เชื่อมั่นในเหตุผลและกฎเกณฑ์ที่ตั้งขึ้น โดยแบ่งช่วงของดี-ชั่ว ถูก-ผิด ชัดเจน นอกจากนี้อิทธิพลของการจัดการศึกษาที่มีการสอบคัดเลือกแข่งขันกันตั้งแต่การเข้า โรงเรียนจนถึงมหาวิทยาลัยรวมไปถึงการเข้าทำงาน ล้วนก่อให้เกิดความพึงใจในการต่อสู้แข่งขันเพื่อเอาชนะ จนมองเพื่อนร่วมโลกเป็นคู่แข่ง มากกว่าเป็นเพื่อนร่วมทุกข์ เกิด แก่ เจ็บตาย ด้วยกันทั้งสิ้น

วิทยาศาสตร์และวิธีการทางวิทยาศาสตร์ทำให้โลกพัฒนาด้านวัตถุอย่างรวดเร็ว เปลี่ยนสภาพสังคมของมนุษย์จากสังคมเกษตรกรรมมาสู่สังคมอุตสาหกรรม มนุษย์สามารถผลิตสิ่งของเครื่องใช้

ยารักษาโรค สิ่งอำนวยความสะดวกต่างๆ มากมาย นำโลกเข้าสู่ระบบทุนนิยมและวัตถุนิยม ทำให้คนต้องพัฒนาวิชาความรู้ในการแสวงหาเงินเพื่อแลกกับวัตถุที่เพิ่มมากขึ้น อิทธิพลของวัตถุนิยมและแนวคิดของกระบวนทัศน์สมัยใหม่ มีผลต่อพระพุทธศาสนาแบ่งเป็น 2 กลุ่ม คือ

4.1 กลุ่มยกเลิกความเชื่อในศาสนา เพราะเห็นว่างมงาย ไร้เหตุผล หันไปสนใจความรู้ที่ได้จากวิธีการทางวิทยาศาสตร์ โดยเชื่อว่าวิทยาศาสตร์จะสร้างสรรค์สิ่งที่ทำให้ชีวิตสะดวกสบาย ตอบสนองความต้องการด้าน ตา หู จมูก ลิ้น กาย ใจ ได้ครบถ้วน

4.2 กลุ่มที่ตีความธรรมในพระพุทธศาสนาด้วยวิธีวิทยาศาสตร์ โดยคิดตามเหตุผลที่ควรจะเป็น เช่น ถ้าทำบุญมากก็ย่อมได้รับผลตอบแทนมาก จึงมักชอบทำบุญด้วยการสร้างศาสนสถาน และศาสนวัตถุ เป็นการทำบุญเพื่อหวังผลตอบแทนด้าน ลาภ ยศ สรรเสริญ สุข เป็นสำคัญ จึงยังทำบุญก็ยังเพิ่มกำลังของความโลภให้มากขึ้น และไม่สามารถลด ละ เลิกกิเลส ตัณหาใดๆ เพราะได้ละเลยการศึกษา พัฒนาจิต ในด้านสังขธรรม หรือให้ความสำคัญน้อยกว่าด้านวัตถุ

ในยุคแห่งวิทยาศาสตร์จึงเป็นยุคที่มนุษย์ได้รับการพัฒนาด้านความรู้ในการประกอบอาชีพเพื่อหาเงินให้ได้มากที่สุด เพื่อแสวงหาสิ่งตอบสนองความต้องการทาง ตา หู จมูก ลิ้น กาย และใจ และพบว่ายิ่งแสวงหา ความสุขและความพอใจก็ยิ่งหนีห่างออกไปทุกที ซึ่งแตกต่างจากคำสอนในพระพุทธศาสนาอย่างคนละชั่ว และยิ่งห่างไกลจากหลักสังขธรรมในพระพุทธศาสนายิ่งขึ้นเมื่อโลกก้าวเข้าสู่ยุคของคลื่นลูกที่สาม คือยุคแห่งเทคโนโลยีการสื่อสาร

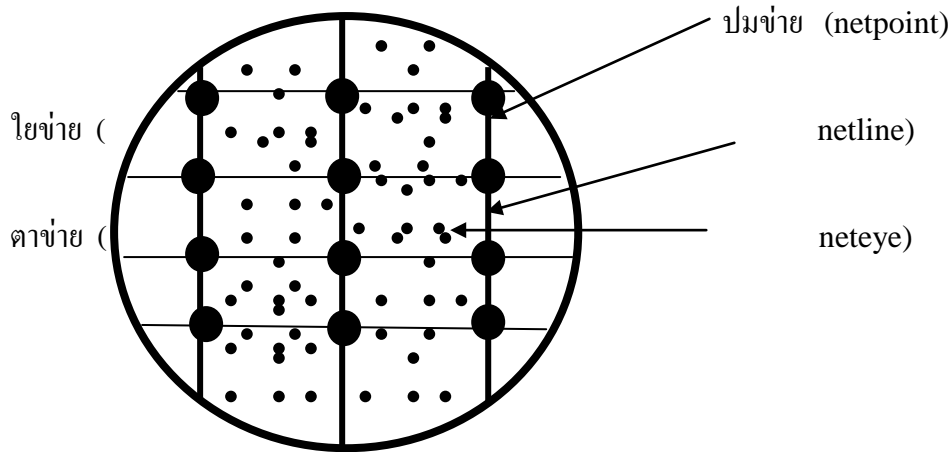
5. กระบวนทัศน์หลังสมัยใหม่ (postmodern paradigm) ในยุคที่เทคโนโลยีด้านการสื่อสาร และคมนาคมได้รับการพัฒนาขึ้นอย่างรวดเร็วจนสามารถเชื่อมโยงโลกทั้งโลกให้ติดต่อกันได้ราวกับอยู่ในหมู่บ้านเดียวกันซึ่งเรียกว่า โลกาภิวัตน์ ทำให้ทั่วโลกได้รับข่าวสารข้อมูลและความรู้ต่างๆ รวมทั้งแนวคิดและค่านิยมอย่างทั่วถึงในเวลาอันรวดเร็ว ซึ่งเป็นโอกาสที่ผู้ผลิตหรือนายทุนได้สร้างสรรค์ผลิตภัณฑ์ต่างๆ มากขึ้น และใช้สื่อในการโฆษณาประชาสัมพันธ์ สร้างค่านิยมเชิงสัญลักษณ์ (sign value) โดยผลิตของราคาแพง หรือ สร้างยี่ห้อดังให้คนที่มิชื้อเสียง ร่ำรวย ใช้เพื่อแสดงสถานภาพทางสังคม (social status) ทำให้คนระดับต่างๆ พากันอยากใช้บ้าง วิทยาศาสตร์และเทคโนโลยีมุ่งผลิตสิ่งของเครื่องใช้ สิ่งอำนวยความสะดวกและสิ่งบันเทิงเรีงรมย์ เพื่อสนองความต้องการของ ตา หู จมูก ลิ้น การสัมผัสได้ด้วยกาย และสิ่งเรีงรมย์ต่างๆ ทางใจ ทำให้มนุษย์มีความต้องการเพิ่มขึ้นจนเกินเลยไปจากปัจจัยพื้นฐานของชีวิต ดังที่ โบดริยาร์ (Baudrillard 1929-2007, 1996, p. 18) นักวิจารณ์สังคมชาวฝรั่งเศส กล่าวว่าคนในยุคนี้ตกอยู่ใต้อำนาจของสิ่งอุปโลกบริโลกทั้งหลายที่เรียกว่า วัตถุกรรม (objects) ดังนี้

...we live the time of objects: I mean that we live according to their rhythm and according to their incessant succession. It is objects which observe our being born, which accompany our death and which survive us.

...เรามีชีวิตอยู่ในยุคสมัยของสิ่งไร้สอย ข้าพเจ้าหมายถึงว่า เรามีชีวิตอยู่ตามจังหวะของสิ่งไร้สอยที่มันทยอยออกสู่ตลาดไม่ขาดสาย สิ่งไร้สอยเหล่านี้แหละที่ทุกวันนี้เฝ้าดูการเกิดของมนุษย์รุ่นใหม่ติดตามมนุษย์สู่ความตาย...และยังคงมีอยู่หลังความตายของเรา

พลังที่บรรดานายทุนผู้ผลิตสินค้าไร้เป็นแรงดึงดูดผู้บริโภค คือ การสร้างค่านิยมเชิงสัญลักษณ์ โดยสร้างภาพพจน์ของสินค้าให้เป็นเครื่องหมายแสดงสถานภาพทางสังคมของผู้บริโภค ด้วยการจัดการโชว์สินค้าอย่างอลังการ สินค้าราคาแพง หูรี่หืออั่ง สร้างกระแสแฟชั่นของคนดัง เช่น ดารา นักแสดงที่มีชื่อเสียง สร้างวัฒนธรรมการบริโภค เช่น น้ำอัดลม อาหารด่วน (fast food) การบันเทิงที่ไร้ขีดจำกัด การแสดงออกทางเพศอย่างเสรี ฯลฯ เป็นต้น การหลงอยู่ในวังวนของวัตถุที่ปรุงแต่งเกินจริง และความบันเทิงเรียมย์อย่างสุดขั้วนี้ โบริยาร์ เรียกว่า เป็นสังคมที่เป็นเกินจริง แหละนี่เองเป็นสาเหตุให้คนในสังคมต้องการเงินเพื่อซื้อหาวัตถุต่างๆ อย่างไม่รู้จักพอ เพื่อเที่ยวเตร่ เพื่อบริโภคอาหารจากภัตตาคารหรู ฯลฯ จึงในที่สุดเพื่อเงินแล้ว คนก็ยอมทำทุกอย่างแม้กระทั่งการคอร์รัปชั่น การปล้น ฆ่า หลอกหลวง ปลิ้นปล้อน การค้าสารเสพติด การขายบริการทางเพศ ฯลฯ เป็นต้น โดยมีสิ่งชี้นำแบบอย่างพฤติกรรมจาก สื่อต่างๆ เช่น ภาพยนตร์ ละครโทรทัศน์ หนังสือ อินเทอร์เน็ต เป็นต้น

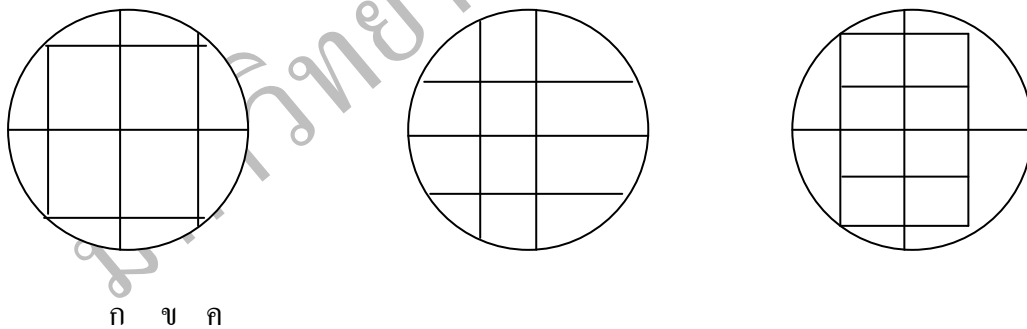
สภาพสังคมที่เป็นเกินจริงนี้แพร่ไปทั่วโลกด้วยกระแสโลกาภิวัตน์ ในสังคมไทยได้รับอิทธิพลของแนวคิดและวัฒนธรรมตะวันตกอย่างมาก อันเป็นที่มาของแนวคิดนอกกรอบ ซึ่งเป็นกระแสความคิดที่มาแรงในกลุ่มคนรุ่นใหม่คือกระแสรีออดอนแบบสุดขั้ว (the extreme deconstructionism) ซึ่งเป็นแนวคิดที่ต่อต้านแนวคิดแบบเดิมของสมัยใหม่หรือแนวคิดแบบวิทยาศาสตร์ที่อยู่ในกรอบของเหตุผลและข้อมูล และเครือข่ายความรู้แบบวจนศูนย์นิยม ซึ่งทุกคนสามารถรับรู้ได้ตรงกัน และปฏิบัติตามแบบแผนเดียวกัน แต่แนวคิดรีออดอนของลัทธิหลังสมัยใหม่เชื่อว่าความรู้และความจริงมีมากกว่า 1 เครือข่าย ยังมีความรู้และความจริงอีกมากมายที่วิทยาศาสตร์ไม่สามารถพิสูจน์ได้ดังภาพที่ 1.2

ภาพที่ 1.2 แสดงแนวคิดเกี่ยวกับความรู้และความจริงของยุคหลังสมัยใหม่

จากภาพที่ 1.2 แสดงว่านอกจากความรู้ (ปมข่าย) เชื่อมโยงกันเป็นระบบเดียวกันด้วยตรรกวิทยา (ใยข่าย) แล้ว ยังมีความรู้ที่ตกอยู่ภายนอก (ตาข่าย) ที่ยังพิสูจน์ด้วยวิธีวิทยาศาสตร์ไม่ได้อีกมากมาย

แนวคิดหลังสมัยใหม่เชื่อว่าความรู้และความจริงที่ตกอยู่นอกเหนือเครือข่ายแบบสมัยใหม่ ซึ่งเรียกว่า ตาข่าย (neteye) นี้เป็นความรู้และความจริงที่อาจจะรู้ได้ด้วยวิธีอื่นที่ไม่ใช่วิทยาศาสตร์ เช่น การหยั่งรู้หรือการเห็นแจ้ง และเชื่อว่าทุกคนต่างมีเครือข่ายความรู้และความคิดของตนเอง ซึ่งไม่จำเป็นต้องเหมือนกัน ดังภาพที่ 3.1

ภาพที่ 1.3 ก ข และ ค เป็นเครือข่ายความคิดของคน 3 คน ที่แตกต่างกัน

แนวคิดดังกล่าวข้างต้นเป็นที่มาของการ “คิดต่าง” และการ “ออกจากรอบ” ของคนรุ่นใหม่ ตลอดจนการยกเลิกกฎเกณฑ์ของขนบธรรมเนียมประเพณีและวัฒนธรรมที่เป็นกรอบของความประพฤติ และเป็นโอกาสของคนที่จะทำอะไรตามที่ตนต้องการ ซึ่งเป็นสาเหตุสำคัญของพฤติกรรมที่เป็นปัญหาดังกล่าวข้างต้น

จะเห็นว่าเมื่อมองในแง่ปรัชญา พบว่า ปัญหาพฤติกรรมของเยาวชนเป็นปัญหาเกิดจากการเปลี่ยนแปลงกระบวนทัศน์ซึ่งจะเป็นประโยชน์ในการมองหาต้นเหตุ และวิธีแก้ปัญหาได้อย่างถูกต้อง

ในแง่ของต้นเหตุ จะเห็นว่ากระบวนทัศน์ที่ก่อให้เกิดวัฒนธรรมคือกระบวนทัศน์สมัยใหม่ ที่เน้นการคิดแบบวิทยาศาสตร์คือการคิดตามเหตุผลและข้อมูลที่ได้อาจการ ชั่ง ตวง วัด ได้ และการพัฒนาด้านสมองหรือการพัฒนาความรู้ ความเป็นเลิศทางวิชาการ เพื่อการคิดประดิษฐ์สิ่งต่างๆ ที่ครั้งแรกดูเหมือนว่ามนุษย์ประสบความสำเร็จในการเอาชนะธรรมชาติและโรคภัยไข้เจ็บ ตลอดจนความสะดวกสบายต่างๆ เพิ่มขึ้น มนุษย์ได้รับการส่งเสริมให้บริโภคเพื่อสนอง ตา หู จมูก ลิ้น สัมผัสทางกาย และอารมณ์ทางใจอย่างไร้ขีดจำกัด ซึ่งนั่นคือคณละชั่วของพระพุทธศาสนา และยิ่งทวีความรุนแรงของความต้องการในด้านวัตถุจนกลายเป็นค่านิยมเชิงสัญญะดังกล่าวมาแล้วในกระบวนทัศน์หลังสมัยใหม่ ปัญหาที่เกิดจากการพัฒนาวัตถุโดยไม่สมดุลกับจิตใจ ทำให้มนุษย์ตกอยู่ในอิทธิพลของวัตถุ และถูกระแสบริโภคนิยมจูงนำไปอย่างไม่สามารถต้านทานได้ ซึ่งอาจกล่าวได้ว่าชาดภูมิคุ้มกันที่จะต้านทาน เพราะระบบการศึกษาที่มุ่งพัฒนาแต่ด้านสมอง และการให้เชื่อและทำตามด้วยกระบวนกรคิดที่มุ่งเฉพาะเหตุผลและข้อมูล ซึ่งเป็นการมองด้านเดียวคือด้านวัตถุ ที่ละเลยด้านจิตใจ แม้ว่าคนไทยนับถือพระพุทธศาสนาเป็นส่วนใหญ่ แต่พระธรรมคำสั่งสอนของพระพุทธองค์ก็ถูกนำมาสอนตามกระบวนทัศน์ของผู้สอน และยอมรับนับถือกันตามกระบวนทัศน์ของผู้นับถือศาสนา ซึ่งก็คือวัตถุนิยม

ดังนั้น เมื่อมาถึงยุคนี้เราจึงเห็นว่าชาวพุทธในประเทศไทยมีพฤติกรรมที่แตกแยกทางความคิด ทะเลาะเบาะแว้ง เพราะยึดเหตุผลของฝ่ายตนว่าถูกส่วนคนอื่นผิด ได้เห็นพฤติกรรมของวัยรุ่นมีความรุนแรง เปิดเผยทางการแสดงออกทางเพศ เสพสารเสพติด หลอกหลวง ปลิ้นปล้อน ฯลฯ และถ้าจะกล่าวหาว่าทำไมพระพุทธศาสนาของพระพุทธเจ้าไม่สามารถช่วยได้ หรือจะกล่าวว่าพระธรรมของพระพุทธเจ้าไม่เหมาะสมกับยุคโลกาภิวัตน์ ก็จะถูกเป็นคำกล่าวหาที่ไม่ยุติธรรม เพราะพระพุทธศาสนาได้เดินทางมากกว่า 2500 ปี และถูกเคลือบด้วยกระบวนทัศน์สมัยใหม่ และหลังสมัยใหม่จนเกือบไม่เห็นแก่นหรือหลักธรรมที่แท้จริง

ระบบการจัดการศึกษาเป็นสิ่งที่ควรนำมาพิจารณา ดังที่พระธรรมปิฎก (ป.อ.ปยุตฺโต) (2544, หน้า 346) ได้กล่าวไว้ว่า “ชีวิตที่ดี คือชีวิตที่ศึกษา เมื่อพัฒนาคนด้วยไตรสิกขา ชีวิตก็ก้าวไปในอริยมรรค ” และได้กล่าวถึงระบบการศึกษาไว้ดังนี้

การศึกษา (ที่สังคม) จัดตั้ง ต้องไม่บังคับการศึกษาที่แท้ของชีวิต

...การศึกษาที่จัดทำกันอย่างเป็นงานเป็นการ เป็นกิจกรรมของรัฐของสังคม ก็คือ การยอมรับความสำคัญ และดำเนินการในขั้นของปัจจัยข้อที่ 1 คือ ความมีกัลยาณมิตร ที่เป็นปัจจัยภายนอกนั่นเอง

...ถ้าได้กัลยาณมิตรที่ดี มีคุณสมบัติเหมาะสม และมีความรู้ความเข้าใจชัดเจนในกระบวนการของการศึกษา สำนักตระหนักรู้หน้าที่และบทบาทของตน ในกระบวนการแห่งศึกษานั้น มีเมตตา ปรารถนาดีต่อชีวิตของผู้เรียนด้วยใจจริง และพร้อมที่จะทำหน้าที่ของกัลยาณมิตร กิจกรรมการศึกษาของสังคมก็จะประสบความสำเร็จด้วยดี

...พูดสั้นๆ ว่า ตัวเราที่เป็นปัจจัยภายนอกนี้ จะต้องต่อหรือจุดไฟปัจจัยภายในของเขา ขึ้นมาให้ได้ ความสำเร็จอยู่ที่เขาเกิดมีปัจจัยภายใน ซึ่งจะนำเขาเข้าสู่กระบวนการแห่งการศึกษา (คือ ศีล สมาธิ ปัญญา) ที่ทำให้เขาก้าวไปในมรรคด้วยตัวเอง

...เรื่องนี้ถ้าไม่ระวัง จะหลงเพลินว่าได้จัดการศึกษาอย่างดีที่สุด แต่การศึกษาก็จบอยู่แค่จัดตั้ง การศึกษาที่แท้ไม่พัฒนาขึ้นไปในเนื้อตัวของคน

จากข้อความดังกล่าวจะเห็นว่า การจัดการศึกษาที่เน้นแต่เนื้อหาวิชาการและการประกอบอาชีพ หรือแม้แต่การสอนเนื้อหาหลักธรรมในพระพุทธศาสนาในด้านปริยัติเพียงด้านเดียว เป็นการจัดการศึกษาที่ขาดความเป็นกัลยาณมิตร ไม่อาจชักนำให้ผู้เรียนพัฒนาตนเองตามหลักไตรสิกขาได้ เป็นแค่การศึกษาจัดตั้งขึ้นเท่านั้น หรือพัฒนาสูงสุดได้แค่ปริชาญาณ ไม่อาจเกิดปัญญาญาณได้ ดังที่พุทธยานันทภิกขุ (2551, ไม่ปรากฏเลขหน้า) กล่าวไว้ดังนี้

ระบบต่างๆ ของการศึกษา ศาสนาและวัฒนธรรมเป็นระบบที่จะสร้างอำนาจจิตรู้ สำนักเกิดขึ้น เพื่อให้มนุษย์มีพัฒนาการสูงกว่าสัตว์ คือ ไม่ตกอยู่ภายใต้อำนาจสัญชาตญาณตลอดเวลา โดยการควบคุมอำนาจการแสดงออกทางปริชาญาณอย่างเหมาะสม และเป็นประโยชน์ต่อเพื่อนมนุษย์ด้วยกัน หรืออาจกล่าวได้ว่า ระบบศีลธรรมนี้ สามารถเปลี่ยนแปลง ปรับปรุง อำนาจแห่งสัญชาตญาณเป็นพลังแห่งปริชาญาณ หรือการเปลี่ยนแปลงจิตใต้สำนึกให้เป็น จิตรู้สำนึก ทำงานถูกต้องตามที่สังคมมนุษย์ต้องการ แต่ถ้าเขาผลอสติเมื่อใด จิตใต้สำนึก หรือ สัญชาตญาณก็จะปรากฏตัวออกมาทำหน้าที่มันเหมือนเดิม นั่นคือที่มาของทุกข์ใน มวลมนุษยชาติ อันเป็นไปตามกฎของธรรมชาติ

ดังนั้น การวิวัฒนาการทางจิตของมนุษย์ที่ผ่านทางระบบศีลธรรม จึงสามารถพัฒนาไปได้อย่างสูงก็แค่ระดับปริชาญาณ หรือการสร้างจิตรู้สำนึกเท่านั้น เมื่อพระพุทธองค์อุบัติขึ้น พระองค์ได้ค้นพบความรู้อีกระดับหนึ่งที่เรียกว่า ระดับปัญญาญาณ หรือการตรัสรู้ เราอาจเรียกจิตทั้ง 3 ระดับนี้ว่า จิตไร้สำนึก = สัญชาตญาณ, จิตรู้สำนึก = ปริชาญาณ, จิตเหนือสำนึก = ปัญญาญาณ (ตามสำนวนของท่าน โอโซ ผู้เข้าถึงสังขารแห่งดินแดนภารตะยุคปัจจุบัน)

เมื่อพระพุทธองค์ได้ค้นพบเส้นทางแห่งปัญญาญาณ (อนุตตระสัมมาสัมโพธิญาณ) จะโดยบังเอิญหรือเจตนาก็ตาม การตรัสรู้ของพระพุทธองค์ ก็ได้เกิดเป็นประทีปแห่งปัญญาดวงใหญ่ที่สุด ที่สามารถส่องสว่างให้มนุษยชาติได้มองเห็นทางหลุดรอดจากอำนาจการครอบงำของสัญชาตญาณและปริชาญาณได้ มาเป็นเวลานานประมาณสองพันหกหรือยี่

แล้ว ซึ่งอำนาจทั้งสองยังต้องตกอยู่ใต้อำนาจของอิตตาและอนัตตาอยู่ ซึ่งไม่สามารถพ้นไปจากอำนาจของทุกข์ได้ แต่ปัญญาญาณเป็นความรู้แจ้งในอำนาจของอิตตาและอนัตตาสามารถก้าวข้ามพ้นจากอำนาจแห่งสัญชาตญาณและปริชาญาณได้

การพัฒนาจิตใต้สำนึกและจิตรู้สำนึก ไปสู่จิตเหนือสำนึกได้ ต้องอาศัยการปฏิบัติตามหลักแห่งมหาสติปัฏฐาน คือยกระดับจิตให้หลุดพ้นจากอำนาจแห่งความคิดปรุงแต่ง และความสำคัญมั่นหมายผิดในอิตตาตัวตนทั้งระดับสัญชาตญาณ และปริชาญาณ หรือประจักษ์แจ้งความจริงของอิตตาและอนัตตานั่นเอง

อย่างไรก็ตามแม้ชาวพุทธทั่วไปจะรู้ว่าหลักธรรมที่พระพุทธเจ้าตรัสรู้คืออริยสัจ 4 หรือความจริงอันประเสริฐ 4 ประการ ที่ครอบคลุมหลักธรรมทั้งปวง เป็นหลักธรรมที่แสดงความเป็นจริงของชีวิตซึ่งจะนำไปสู่การดำเนินชีวิตที่ถูกต้อง และพัฒนาชีวิตมนุษย์ให้ถึงเป้าหมายสูงสุดคือความดับสนิทแห่งทุกข์ หรือนิพพานได้ และพระพุทธองค์ได้ทรงแนะนำวิธีปฏิบัติตามหลักสติปัฏฐานไว้แล้ว แต่ปัจจุบันก็มีหลักการและวิธีการปฏิบัติที่หลากหลายตามกระบวนการทศน์ของผู้สอน ซึ่งอาจทำให้เกิดความสับสนแก่ผู้ปฏิบัติ ผู้วิจัยจึงสนใจศึกษารูปแบบการฝึกอบรมหลักอริยสัจ 4 กับการแก้ปัญหาพฤติกรรมของเยาวชนในกระบวนการทศน์หลังสมัยใหม่อย่างสอดคล้องกับกระบวนการทศน์ของเยาวชน และมีแนวทางปฏิบัติที่สามารถพัฒนาให้เกิดปัญญาญาณได้อย่างแท้จริง

วัตถุประสงค์

1. เพื่อหารูปแบบการฝึกอบรมหลักอริยสัจ 4 ที่สอดคล้องกับกระบวนการทศน์ของเยาวชนในยุคหลังสมัยใหม่
2. เพื่อนำรูปแบบการฝึกอบรมหลักอริยสัจ 4 มาฝึกอบรม นักศึกษาที่ศึกษาวิชาความจริงของชีวิต ให้สามารถนำมาใช้ในวิถีชีวิตประจำวันและสามารถปรับพฤติกรรมของตนเองได้

ประโยชน์ที่คาดว่าจะได้รับ

1. ได้รูปแบบการฝึกอบรมหลักอริยสัจ 4 ที่เหมาะสมกับกระบวนการทศน์ของเยาวชนและสอดคล้องกับพุทธวิธี
2. เป็นข้อเสนอแนะให้มหาวิทยาลัยพัฒนานักศึกษาแบบองค์รวม ครอบคลุมทั้งด้านวิชาการและด้านจิตใจเพื่อแสดงถึงความเป็นกัลยาณมิตรของครูอาจารย์ ในการชี้นำและพัฒนานักศึกษาตามวิถีของอริยมรรค อันเป็นเป้าหมายของชีวิตตามหลักของพระพุทธศาสนา และเป็นเป้าหมายของการศึกษาที่แท้จริง

ขอบเขตของงานวิจัย

งานวิจัยนี้ประกอบด้วย การวิจัยเชิงคุณภาพ และการวิจัยเชิงปริมาณ

1. การวิจัยเชิงคุณภาพ ใช้หลักการรถปวีรรดในการวิเคราะห์และตีความจาก 3 แหล่ง คือ ตัวบท (the text) ผู้แต่ง (the author) และผู้อ่าน (the reader) ในเนื้อหาต่อไปนี้

1.1 สภาพสังคมจากยุคก่อนสมัยใหม่ ยุคสมัยใหม่ และยุคหลังสมัยใหม่ พฤติกรรมของเยาวชนในกระบวนทัศน์หลังสมัยใหม่ และอิทธิพลของโลกาภิวัตน์ต่อพฤติกรรมของเยาวชน

1.2 ความเหมาะสมของหลักอริยสัจ 4 กับการแก้ปัญหาพฤติกรรมของเยาวชนในกระบวนทัศน์หลังสมัยใหม่

1.3 ปัญหาการเผยแพร่ธรรมในกระบวนทัศน์สมัยใหม่จนถึงหลังสมัยใหม่

1.4 พุทธวิธีในการเผยแพร่ของพระพุทธเจ้า กับการกระบวนทัศน์หลังสมัยใหม่

1.5 รูปแบบการฝึกอบรมอริยสัจ 4 ที่สอดคล้องกับกระบวนทัศน์ของเยาวชนยุคหลังสมัยใหม่

2. การวิจัยเชิงปริมาณ แบ่งเป็น 2 ช่วง คือ

2.1 ช่วงที่ 1 ใช้แบบสอบถามวัดความรู้พื้นฐานด้านสังขธรรมในพระพุทธศาสนา การปฏิบัติตนในฐานะพุทธศาสนิกชน การนำหลักสังขธรรมไปใช้ในชีวิตประจำวัน เจตคติต่อพระพุทธศาสนา และความคิดเห็นเกี่ยวกับวิธีการอบรมสั่งสอนธรรม เพื่อนำผลไปประกอบการวิเคราะห์รูปแบบการฝึกอบรมอริยสัจ 4 ร่วมกับข้อ 1

2.1.1 ประชากร และกลุ่มตัวอย่าง

ประชากรเป้าหมาย ได้แก่ นักศึกษาปริญญาตรี มหาวิทยาลัยราชภัฏธนบุรี ทั้งที่ศึกษาอยู่ที่มหาวิทยาลัยราชภัฏธนบุรี กรุงเทพฯ จำนวน 3,764 คน และมหาวิทยาลัยราชภัฏธนบุรี สมุทรปราการ จำนวน 350 คน รวม 4,114 คน ในภาคเรียนที่ 1 ปีการศึกษา 2553

กลุ่มตัวอย่าง ดำเนินการสุ่มตัวอย่าง ดังนี้

ขั้นที่ 1 แบ่งกลุ่มนักศึกษาแยกตามคณะ

ขั้นที่ 2 สุ่มอย่างง่าย (simple random sampling) จากนักศึกษาแต่ละคณะโดยจับฉลากตามสาขาวิชาเอก ให้ได้จำนวนร้อยละ 15 ของประชากรนักศึกษาแต่ละแห่ง ตามสัดส่วนของจำนวนนักศึกษาแต่ละคณะ คือ

คณะครุศาสตร์ กรุงเทพฯ จำนวน 58 คน

สมุทรปราการ จำนวน 14 คน

คณะมนุษยศาสตร์และสังคมศาสตร์ กรุงเทพฯ จำนวน 110 คน

สมุทรปราการ จำนวน 18 คน

คณะวิทยาการจัดการ กรุงเทพฯ จำนวน 321 คน

สมุทรปราการ จำนวน 29 คน

คณะวิทยาศาสตร์และเทคโนโลยี กรุงเทพฯ จำนวน 78 คน

สมุทรปราการ จำนวน 22 คน

รวมนักศึกษาจากมหาวิทยาลัยราชภัฏธนบุรี กรุงเทพฯ จำนวน 567 คน สมุทรปราการ 83 คน รวมทั้งสิ้น 650 คน

2.1.2 เครื่องมือในการวิจัย ได้แก่ แบบสอบถามความรู้พื้นฐานเกี่ยวกับสังฆกรรมในพระพุทธศาสนา การปฏิบัติตนในฐานะพุทธศาสนิกชน และการนำหลักสังฆกรรมไปใช้ในชีวิตประจำวัน ตลอดจนความคิดเห็นเกี่ยวกับวิธีการอบรมสั่งสอนธรรม

2.1.3 ตัวแปรในการศึกษา

ตัวแปรต้น ได้แก่ คณะวิทยาศาสตร์และเทคโนโลยี คณะมนุษยศาสตร์และสังคมศาสตร์ คณะครุศาสตร์ และคณะวิทยาการจัดการ มหาวิทยาลัยราชภัฏธนบุรี และมหาวิทยาลัยราชภัฏธนบุรี สมุทรปราการ

ตัวแปรตาม ได้แก่ ความรู้ด้านสังฆกรรม การปฏิบัติตนในฐานะพุทธศาสนิกชน การนำหลักธรรมไปใช้ในชีวิตประจำวัน เจตคติและความศรัทธาต่อพระพุทธศาสนา และความคิดเห็นเกี่ยวกับวิธีการอบรมสั่งสอนธรรม

2.2 ช่วงที่ 2 การทดสอบรูปแบบการฝึกอบรมอริยสัจ 4 ที่สังเคราะห์ได้จากการวิจัยเชิงคุณภาพในข้อ 1 และการวิจัยเชิงปริมาณ ข้อ 2.1

2.2.1 กลุ่มตัวอย่าง ใช้วิธีสุ่มอย่างง่ายจากนักศึกษาที่เรียนวิชาความจริงของชีวิต ในภาคเรียนที่ 1 ปีการศึกษา 2553 เพื่อทดลองใช้รูปแบบการฝึกอบรมที่สังเคราะห์ขึ้น และประเมินผลจากการวัดความแตกต่างของคะแนนก่อน – หลัง ฝึกอบรม ร่วมกับการสังเกตพฤติกรรม 1 ภาคเรียน

2.2.2 เครื่องมือในการวิจัย ได้แก่ แบบวัดความรู้พื้นฐานเกี่ยวกับสังฆกรรม การนำหลักสังฆกรรมไปใช้ในชีวิตประจำวัน การปฏิบัติตนในฐานะพุทธศาสนิกชน เจตคติและความศรัทธาต่อพระพุทธศาสนา ก่อน – หลังการฝึกอบรม แบบวัดพฤติกรรมที่พึงประสงค์ก่อน-หลัง การฝึกอบรม และแบบวัดความพึงพอใจในการฝึกอบรม

2.2.3 ตัวแปรในการศึกษา

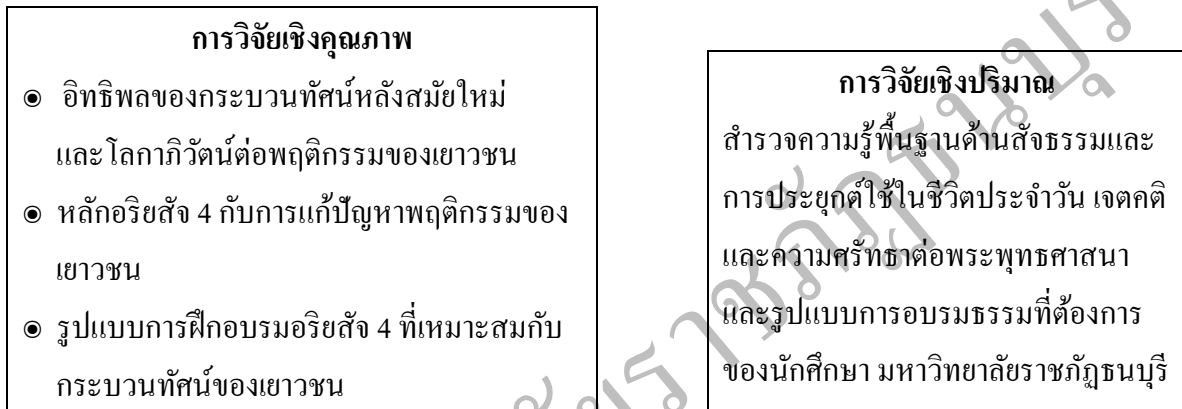
ตัวแปรต้น ได้แก่ รูปแบบการฝึกอบรมตามที่ได้สังเคราะห์ขึ้น

ตัวแปรตาม ได้แก่ ความรู้พื้นฐานเกี่ยวกับสังขธรรม การนำหลักสังขธรรมไปใช้

ในชีวิตประจำวัน การปฏิบัติตนในฐานะพุทธศาสนิกชน เจตคติและความศรัทธาต่อพระพุทธศาสนา พฤติกรรมที่พึงประสงค์ และ ความพึงพอใจในรูปแบบการฝึกอบรม

กรอบแนวคิดการวิจัย

ขั้นวิเคราะห์

ขั้นวิจารณ์

สังเคราะห์รูปแบบการฝึกอบรมอริยสัจ 4 ที่เหมาะสมกับกระบวนการทัศนของเยาวชน

ขั้นวิธาน

ทดลองรูปแบบการฝึกอบรมกับนักศึกษา ประเมินผล ความรู้ การนำไปใช้ในชีวิตประจำวัน เจตคติและความศรัทธาต่อพระพุทธศาสนา พฤติกรรมที่พึงประสงค์และความพึงพอใจที่มีต่อรูปแบบการฝึกอบรม

องค์ความรู้ที่ได้

รูปแบบการฝึกอบรมอริยสัจ 4 ที่เหมาะสมกับกระบวนการทัศนของเยาวชน

นียมศัพท์

1. อริยสัจ 4 (พระธรรมปิฎก (ป.อ.ปยุตฺโต, 2545, หน้า 155) ความจริงอันประเสริฐ ความจริงของพระอริยะ ความจริงที่ทำให้ผู้เข้าถึงกลายเป็นอริยะ ประกอบด้วย

ทุกข์ ความทุกข์ สภาพที่ทนได้ยาก สภาพที่บีบคั้น ขัดแย้ง บกพร่อง ขาดแก่นสาร และความเที่ยงแท้ ไม่ให้ความพึงพอใจแท้จริง ได้แก่ชาติ ชรา มรณะ การประจวบกับสิ่งอันไม่เป็นที่รัก การพลัดพรากจากสิ่งที่รัก ความปรารถนาไม่สมหวัง โดยย่อว่า อุปาทานขั้น 5 เป็นทุกข์

ทุกข์สมุทัย เหตุเกิดแห่งทุกข์ ได้แก่ ตัณหา 3 คือ กามตัณหา ภวตัณหา และวิภวตัณหา

ทุกข์นิโรธ ความดับทุกข์ ได้แก่ ภาวะที่ตัณหาดับสิ้นไป ภาวะที่เข้าถึงเมื่อกำจัดอวิชชา สාරอกตัณหาสิ้นแล้ว ไม่ถูกข้อม ไม่ติดข้อง หลุดพ้น สงบ ปลอดโปร่ง เป็นอิสระ คือ นิพพาน

ทุกข์นิโรธคามินีปฏิทา ปฏิปทาที่นำไปสู่ความดับทุกข์ ได้แก่ อริยอัฏฐังคิกมรรค หรือเรียกว่า มัชฌิมาปฏิปทา แปลว่า ทางสายกลาง มรรคมีองค์ 8 นี้ สรุปลงในไตรสิกขา คือ ศีล สมาธิ ปัญญา

2. กระบวนทัศน์ (paradigm) หมายถึงความเชื่อพื้นฐานที่มีอยู่ในจิตใจของมนุษย์ ในงานวิจัย หมายถึงความเชื่อหรือแนวคิดของเยาวชนที่มีต่อวิธีการคิด และการดำเนินชีวิตในยุคโลกาภิวัตน์

3. กระบวนทัศน์สมัยใหม่ (modern paradigm) หมายถึง กระบวนทัศน์ที่มีความเชื่อในเหตุผล และวิธีการแสวงหาความรู้ตามกระบวนการทางวิทยาศาสตร์ โดยเชื่อว่าความรู้ หรือความจริงใด ๆ ก็ตามมีเครือข่ายเดียว คือ ความรู้หรือความจริงที่ได้จากวิธีวิทยาศาสตร์

4. กระบวนทัศน์หลังสมัยใหม่ (postmodern paradigm) เป็นกระแสต่อต้านแนวคิดแบบวิทยาศาสตร์ โดยเชื่อว่าความรู้หรือความจริงมีหลายเครือข่าย และมีวิธีได้ความรู้หลากหลายวิธีแนวคิดที่สำคัญ 2 แนว คือ

แนวคิดรื้อถอน (deconstructionism) ได้แก่ แนวคิดที่มุ่งรื้อถอนความเชื่อแบบเดิมๆ ของแนวคิดสมัยใหม่ ตลอดจนความเชื่อในกรอบของศีลธรรม จริยธรรม และขนบธรรมเนียมประเพณีต่างๆ เชื่อในความแตกต่างของบุคคลและเสรีภาพในการคิดที่แตกต่างจากกรอบเดิม และแตกต่างจากผู้อื่น

แนวคิดรื้อสร้างใหม่ (reconstructionism) มุ่งตรวจสอบแนวคิดเดิม และนำมาประเมินใหม่ สร้างระบบใหม่บนพื้นฐานความเชื่อในความแตกต่างทางความคิดของแต่ละคน แต่สามารถมีบางส่วนที่เข้าใจตรงกันได้บ้าง สามารถแลกเปลี่ยนเรียนรู้ซึ่งกันและกัน และอยู่ร่วมกันบนความแตกต่างนั้นได้อย่างสันติ

5. วิธีวิจารณ์งาน เป็นวิธีคิดที่ประกอบด้วย (กิริติ บุญเจือ, 2545, หน้า 2)
การวิเคราะห์ (analysis) แจกแจงประเด็นที่เกี่ยวกับปัญหาอย่างตรงประเด็น
การวิจารณ์ (appreciation) ประเมินค่าแต่ละประเด็นที่แจกแจงออกมา
การวิธาน (application) การเลือกวิธีที่เหมาะสมมาปฏิบัติ และประเมินผล
6. เยาวชนในงานวิจัยนี้ หมายถึง นักศึกษาระดับปริญญาตรีทุกชั้นปี
7. พุทธวิธีเผยแผ่พระพุทธศาสนา หมายถึง รูปแบบและวิธีการสั่งสอน อบรมธรรมของพระ
สัมมาพระพุทธเจ้าที่ปรากฏในพระไตรปิฎก
  8. สติ หมายถึง อาการรู้สึกตัวขึ้นมาในขณะที่ปัจจุบันที่กำลังทำอะไรอยู่อย่างชัดเจน
  9. สัมปชัญญะ หมายถึง ความรู้ความเข้าใจตระหนักชัดต่อสิ่งที่สติกำหนดไว้นั้น หรือต่อการ
กระทำนั้น ๆ ว่ามีความมุ่งหมายอย่างไร สิ่งที่ทำนั้นเป็นอย่างไร ปฏิบัติต่อมันอย่างไร
  10. สติปัฏฐาน แปลว่า ที่ตั้งของสติ เป็นวิธีปฏิบัติเพื่อใช้สติให้บังเกิดผลดีถึงที่สุด สติปัฏฐาน 4
ประกอบด้วย
    - 10.1 กายานุปัสสนา การพิจารณากาย หรือการตามดูรู้ทันกาย
    - 10.2 เวทนานุปัสสนา การตามดูรู้ทันเวทนา
    - 10.3 จิตตานุปัสสนา การตามดูรู้ทันจิต
    - 10.4 ธรรมานุปัสสนา การตามดูรู้ทันธรรม
11. รูปแบบวิธีฝึกอบรมการใช้หลักอริยสัจ 4 ในงานวิจัยนี้หมายถึง แบบแผนและวิธีการฝึกอบรม
ให้ผู้รับการอบรมเข้าถึงหลักอริยสัจ 4 โดยสังเคราะห์จากแนวคิดทางปรัชญาและพระพุทธศาสนาพร้อมกับ
ความคิดเห็นของนักศึกษาจากกลุ่มตัวอย่าง
12. นักศึกษามหาวิทยาลัยราชภัฏธนบุรี กรุงเทพฯ หมายถึงนักศึกษาที่ศึกษาอยู่ที่มหาวิทยาลัย
ราชภัฏธนบุรี ในกรุงเทพมหานคร และนักศึกษามหาวิทยาลัยราชภัฏธนบุรี สมุทรปราการ หมายถึงนักศึกษา
ที่ศึกษาอยู่ที่มหาวิทยาลัยราชภัฏธนบุรี สมุทรปราการ